

В ТЪРСЕНЕ НА СИНЕРГИЯТА МЕЖДУ ТРАДИЦИОННОТО ПРЕПОДАВАНЕ, МОДЕРНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И НУЖДИТЕ НА СЪВРЕМЕННИТЕ СТУДЕНТИ

доц. д-р Ива Монева,
ВСУ „Черноризец Храбър“
ORCID ID: 0009-0002-1200-4773
е-мейл адрес: iva.moneva@vfu.bg, ivamoneva@abv.bg

Резюме: Настоящата статия разглежда преподаването по счетоводство в университета през призмата на дигиталната трансформация и поколенческите характеристики на студентите от поколение Z. Авторът представя традиционния модел на преподаване, основан на лекции, пасивно възприемане и оценяване чрез писмени изпити, и го съпоставя с модерните подходи, които акцентират върху активното участие на студентите, използването на технологии, интерактивни методи и практическа ориентация. Място в изложението заема и профилът на поколение Z – съвременните студенти. Те са дигитално грамотни, визуално ориентирани, критично мислещи и мотивирани от смисъла и приложимостта на учебното съдържание. В този контекст се очертава необходимостта от адаптиране на преподаването по счетоводство чрез платформи за електронно обучение, обучаващи приложения, геймификация, дигитализирани ресурси, записване на лекции, използване на счетоводни софтуери за учебни цели, „обърната класна стая“.

Ключови думи: Джен Зи, Поколение Z, счетоводство, преподаване на счетоводство в университета, модерни технологии

UNIVERSITY ACCOUNTING EDUCATION. SYNERGY BETWEEN MODERN TECHNOLOGIES AND GEN Z'S LEARNING NEEDS"

Assoc. Prof. Iva Moneva, PhD,
VFU "Chernorizets Hrabar"

Summary: This article explores the teaching of university-level accounting through the dual lenses of digital transformation and the generational traits of Generation Z students. It critically juxtaposes the conventional lecture-based model—characterized by passive knowledge acquisition and assessment via written examinations—with contemporary pedagogical approaches that emphasize student-centered learning, technological integration, interactive methodologies, and practical application. Central to the discussion is the profile of Generation Z learners, who exhibit high levels of digital literacy, visual orientation, critical

thinking, and a pronounced motivation driven by the relevance and applicability of educational content. Within this context, the article underscores the imperative to adapt accounting instruction through the deployment of e-learning platforms, educational applications, gamified environments, digitized learning resources, lecture recordings, and the integration of accounting software for instructional purposes. The flipped classroom model is also highlighted as a transformative strategy aligned with the learning preferences and expectations of this emerging student cohort.

Key words: *Gen Z, Accounting, Study of Accounting at The University, Modern Technologies*

Въведение

В контекста на динамично променящата се образователна среда, модерните технологии играят ключова роля в трансформирането на методите на преподаване. Особено днес, тяхното значение се засилва и дигиталната трансформация обхваща всички нива на образованието. Всичко това поставя нови изисквания към университетите, преподавателите и студентите. Още повече, че „образователната система (не само в България) градира и еволюира концептуално за нуждите и целите на индустриалното общество. В условията на информационното общество, в новата среда ефективността на индустриалния подход е заслужено поставена под съмнение“. (Кънева, 2019)

Поколение Z в момента е на студентската скамейка. Те са с висока дигитална грамотност, очаквания за интерактивност и предпочитания към визуално съдържание и мобилни платформи. Тези характеристики налагат преосмисляне на традиционното преподаване към нуждите и очакванията на новото поколение студенти (Илиев, 2019). Не е за подценяване и разбирането им, че „обучението в университета е по-скоро нещо, което поколението приема като задължително да се направи, но не и с висока добавена стойност“ (Георгиева, 2019).

Настоящата статия има за цел да представи преподаването на счетоводство в университета и значението на модерните технологии. В допълнение, докладът разглежда спецификите на поколение Z като образователна аудитория и очертава някои насоки за ефективна интеграция на технологиите в академичната среда.

Преподаването на счетоводство в университета – традиционно или модерно?

Университетите и университетските преподаватели по счетоводство традиционно предпочитат и се придържат към класическия модел на преподаване, който поставя преподавателя в центъра на учебния процес като основен източник на знание и контрол. Студентите имат предимно пасивна роля - слушат, водят записки, възприемат и запаметяват информацията. Познати на всички са преобладаващите форми на обучение, които включват лекции и семинарни занятия. Академичните постижения и напредъкът се оценяват предимно чрез писмени изпити и тестове. Рядко присъстват устни изпити.

В контраст, съвременните педагогически подходи акцентират върху активното участие на студентите в учебния процес. Част от модерното преподаване е използването на интерактивни технологии, групови проекти, дискуссионни формати, иновативни методи и реални казуси от практиката (Илиев, 2016). Оценяването следва да надхвърли традиционното измерване на знания и включва в себе си и оценка на умения, компетенции и приложимост на наученото в реални ситуации. Целта на модерното преподаване е да направи учебния процес по-ангажиращ, релевантен и ефективен за съвременните студенти, като отчита техния поколенчески профил – в случая поколение Z¹.

¹ Към момента, поколение Z е доминиращата група в университетска среда. Обхваща лицата, родени приблизително от края на 1990-те до началото на 2010-те години. Поколенческите характеристики на тази група се отличават със следните специфики (Българска стопанска камара, 2020):

1. Културно-исторически и социален контекст - представителите на поколение Z демонстрират критично отношение към установените норми и не приемат статуквото като даденост. Това предполага необходимост от гъвкави и иновативни образователни модели, които да отговарят на очакванията за промяна и развитие;
2. Доминиращи ценности - студентите от това поколение са любознателни, ориентирани към непрекъснато обучение и самоусъвършенстване, но предпочитат неконвенционални, интерактивни и визуално подкрепени форми на учене, вместо класическите академични формати;
3. Мотивация в обучението и професионалната реализация – мотивират се от смисъла и приложимостта на учебното съдържание, като отдават значение на възможностите за развитие, практическо приложение и персонализирано обучение;
4. Нагласи към ръководители и преподаватели - поколение Z цени прогресивното мислене, откритата комуникация и партньорския подход, което изисква преосмисляне на ролята на преподавателя – от авторитетен експерт към фасилитатор и ментор.
5. Отношение към технологиите - за това поколение дигиталните технологии са естествена и неотменна част от ежедневието. Те очакват технологична интеграция в учебния процес, включително използване на мобилни приложения, платформи за електронно обучение и визуални инструменти.
6. Нагласи към обучение и усъвършенстване - електронното обучение се възприема като предпочитана форма, поради своята гъвкавост, достъпност и възможност за персонализация.

Таблица 1

Сравнителен анализ на традиционно и модерно преподаване

Критерий	Традиционно преподаване	Модерно преподаване
Фокус	Преподавателят е централен и основен източник на знание и контрол.	Студентът е активен участник и съавтор на знание.
Метод на преподаване	Лекции, семинарни занятия. Представянето на учебния материал е фронтално.	Интерактивни технологии, групови проекти, казуси, симулации, обрънато преподаване.
Метод на учене	Пасивно възприемане, запаметяване, репродуктивно мислене.	Активно участие, критическо мислене, съвместно учене, решаване на проблеми и казуси.
Оценяване	В голяма степен писмени изпити и тестове. Фокус върху знанията.	Оценка на знания, умения и компетенции чрез портфолио, презентации, самооценка.
Роля на технологиите	Ограничена или допълваща функция (например презентации, имейл)	Централна роля – платформи за обучение, мобилни приложения, AI, AR/VR.
Тип учебна среда	Статична, формална, базирана на физическо присъствие.	Динамична, хибридна, дигитално разширена, достъпна отвсякъде.
Педагогически цели	Предаване на теоретични знания, академична дисциплина.	Развитие на трансверсални/меки умения, практическа приложимост, ангажираност.
Роля на преподавателя	Авторитетен експерт, контролиращ съдържанието и процеса.	Фасилитатор, ментор, модератор на учебни дейности.
Роля на студента	Получател на знание, следващ инструкции.	Активен участник, изследовател, сътрудник в учебния процес.
Връзка с реалната практика	Ограничена, теоретично ориентирана.	Силна – чрез казуси, стажове, симулации, връзка с професионалната среда.
Подход към поколение Z	Частично съответствие – липса на персонализация и интерактивност.	Висока релевантност – адаптиране към дигитални навици, визуално мислене, автономност.

Източник: Автор

И двата подхода – традиционният и модерният – притежават свои силни страни и ограничения. Традиционният модел осигурява структурираност и академична дисциплина, докато модерният насърчава креативност, критическо мислене и практическа приложимост. В този контекст, оптималността се състои в търсене на балансирана синергия между двата модела, чрез комбиниране на техните елементи. Подобна теза съответства на авторското разбиране за ефективно и съвременно университетско преподаване на счетоводство, ориентирано към нуждите на студентите и изискванията на дигиталната епоха.

Какво означава да се преподава модерно?

Интересен въпрос! Търси се модерен отговор на този модерен въпрос! Погрешно е разбирането, че модерното преподаване се свежда само до използването на технологии. То е цялостна философия, ориентирана към активното участие на студентите, персонализирано учене и интеграция на практиката в учебния процес. Да се преподава модерно означава да се премине от традиционния модел, в който преподавателят е основен източник на знание, към модел, в който той изпълнява ролята на фасилитатор, ментор и модератор на учебни дейности. Това предполага прилагане на интерактивни методи, проектно-базирано обучение, казуси от практиката, геймификация, както и използване на платформи за електронно обучение и визуални инструменти. Целта е да се създаде академична среда съобразена с особеностите на учене на съвременните студенти за придобиване на компетенции. „За успешната реализация се изисква и формиране на личностни компетенции (меки умения) като мотивация към постижения, положително отношение към бъдещата професия, иновативност, самостоятелност при вземане на управленски решения, доверие, емоционална интелигентност при общуване, социална отговорност и позитивна нагласа и др.“ (Borisova, Iliev, Rashkova, 2025). Основните елементи, които формират авторската концептуална рамка за модерното преподаване на този етап са:

- *Използване на университетски и облачни платформи*

Независимо от формата на обучение (присъствено или дистанционно), лекционният формат следва да бъде допълнен с платформи за управление на обучението (Moodle и други подобни), както и с подбрани обучителни и облачни платформи (Coursera², Google Workspace (преди G Suite)). Препоръчването на отворени онлайн

² Coursera е глобална платформа за онлайн обучение.

курсове (MOOCs)³ допринася за разширяване на достъпа до знание и насърчава самоинициативата на студентите.

- *Интеграция на обучаващи приложения и игрови елементи*

Включването на приложения за проверка на знанията в реално време (Kahoot⁴, Mentimeter⁵, Quizizz⁶) повишава интерактивността на занятията. Геймифицираните елементи – точки, нива, награди – стимулират мотивацията и поддържат интереса към дисциплината, особено сред студенти, ориентирани към визуално и динамично съдържание (Martin, 2024).

- *Интерактивни учебни ресурси и дигитализирани материали*

Използването на интерактивни учебници, визуални помагала, инфографики и видеоматериали подпомага усвояването на сложни счетоводни концепции и улеснява диференцираното обучение. Дигитализацията на учебното съдържание позволява гъвкав достъп и персонализация.

- *Записване и архивиране на лекции*

Записването на лекции в реално време и своевременното им добавяне към съответните тематични единици в платформите за обучение осигурява допълнителна подкрепа за студентите, особено в асинхронни формати. Това улеснява преговор, самостоятелно учене и подготовка за оценяване.

- *Използване на счетоводни приложения и демо версии на счетоводен софтуер*

Включването на практическа работа със счетоводни системи (SAP, QuickBooks, Xero)⁷ чрез демо версии или симулации подпомага изграждането на професионални умения и осигурява връзка между теорията и реалната практика, т.к. „силни мотивиращи фактори за продължаване на обучението по специалността ... е започване на работа по специалността“ (Попова, 2022).

³ Massive Open Online Courses (MOOCs) - <https://www.coursera.org/> [видяно 2025-06-22]

⁴ Kahoot! е норвежка онлайн платформа за обучение, базирана на игри. Може да се използва на английски език - <https://kahoot.com/>, [видяно 2025-06-22]

⁵ Mentimeter е интерактивна онлайн платформа за създаване на презентации, позволява ангажирането на аудиторията в реално време - <https://www.mentimeter.com/>, [видяно 2025-06-22]

⁶ Quizizz е интерактивна онлайн платформа за създаване и провеждане на образователни тестове, викторини и презентации - <https://prepodavame.bg/zabavna-i-efektivna-proverka-na-znaniata-s-prilozhenieto-quizizz/>, [видяно 2025-06-22]

⁷ QuickBooks - Приложението позволява да се снимат разписки чрез телефона и автоматично да се сортират в данъчни категории, Xero - компания, която предоставя базиран на облак счетоводен софтуер за малки предприятия и Sage – софтуер, основно за стартиращи компании, базиран на изкуствения интелект. Може да се ползват на английски език.

12 ТОП безплатни или почти безплатни счетоводни софтуери за малкия бизнес - <https://www.lifehack.bg/web/schetovoden-software/>, [видяно 2025-06-22]

Manager.io – безплатен счетоводен софтуер и други демо версии.

В допълнение към тези елементи, с потенциал за модерност е обърнатото преподаване:

- *Използване на обърната класна стая (Flipped Classroom)*

Този подход трансформира традиционната структура на учебните занятия, като променя ролите на преподавателя и студента и пренарежда логиката на усвояване на учебното съдържание. Обърнатото преподаване се характеризира с предварително самостоятелно изучаване на новия материал от страна на студентите, преди провеждането на семинарните занятия. Студентите имат достъп до учебното съдържание чрез интерактивни презентации, видеолекции, кратки клипове, таблици, примери и казуси от реалната практика. Те водят бележки, изготвят обобщения и решават тестове за самостоятелна проверка на знанията, което им предоставя информация за собствената успеваемост и идентифицира пропуски в разбирането. Семинарните занятия в рамките на обърнатия модел не се използват за повторение или обобщение на материала, а се фокусират върху отговаряне на конкретни въпроси, задълбочаване на разбирането чрез дискусии и работа по допълнителни казуси. (Al-Samarraie, Shamsuddin, Alzahrani, 2019), (Kottara, 2025).

В търсене на отговор на въпроса какво означава да се преподава модерно, следва да се има предвид, че това не е модност или иновация, а необходимост или подход с истински поглед в НАСТОЯЩЕТО за изграждане на академична, учебна среда за която може да се каже, че е устойчива, инклузивна и ориентирана към истинските потребности на студентите или да се потърси синергията между традиционното преподаване, модерните технологии и нуждите на поколение Z.

Заключение

Висшето образование по счетоводство е на кръстопът между академичната традиция и необходимостта от модерност, продиктувани от дигитализацията и поколенческия профил на съвременните студенти. Авторовото разбиране подчертава, че преподаването на наука не е механично предаване на факти, а процес на изграждане на системно, критическо и приложимо знание. Академичният консерватизъм и класическите принципи не следва да бъдат отхвърляни, а интегрирани в модерните модели, които съчетават структурираност с технологична подкрепа, интерактивност и практическа релевантност. Същевременно поколение Z демонстрира висока чувствителност към смисъла, автентичността и приложимостта на учебното съдържание. Следва да се има предвид, че студентите не просто усвояват знания, а се поставят в

съприкосновение с научното познание като процес на откриване, интерпретация и трансформация. Висшето образование трябва да възпитава и вдъхновява, да мобилизира чувството за отговорност, да развива критичен ум и гъвкав интелект, способен да се адаптира към сложността и динамиката на съвременния свят. В този смисъл, университетското преподаване следва да се освободи от снизходителност и повърхностност, които често се проявяват под формата на формализирани лекции, репродуктивни задачи и липса на диалогичност. Поколение Z не се удовлетворява от пасивно възприемане на съдържание – то търси смисъл навсякъде и във всичко, включително и в начина, по който се преподава, комуникира и оценява знанието. Добре би било академичната общност да чуе и разбере тази генерация – не като консуматор на образователни услуги, а като партньор в създаването на знание.

Използвана литература:

1. БЪЛГАРСКА СТОПАНСКА КАМАРА. 2020. Изследване на поколенческите характеристики на работната сила в България, Online. Достъпно на: https://activeageing.bia-bg.com/media/docs/Generations_Active_Ageing_Present.pdf (последно посещение 16.06.2025)

2. BORISOVA, L., TSV. ILIEV, G. RASHKOVA. 2025. Business partnerships with educational institutions in the era of digital transformation, Science IJ, Vol. 4, Issue 2, Skopje, 2025, ISSN 2955-2044, ISSN 2955-2036, p. 73-79

3. ГЕОРГИЕВА, Д. 2022. Поколението Z, бъдещите специалисти в областта на счетоводството, Online. Достъпно на: <https://ue-varna.bg/uploads/filemanager/303/publishing-complex/2022/Schetovodno-obrazovanie-kompleks-2022.pdf>

(последно посещение 16.06.2025)

4. ИЛИЕВ, ЦВ. 2016. Дистанционната форма на обучение – възможност за адаптиране на образователната система към новите икономически реалности. – Сборник с доклади от Тринадесета международна научна конференция „Съвременното дистанционно обучение: тенденции, политики и добри практики”, IBS Press, София, 17 – 18 юни 2016 г., с. 98 – 110. ISBN 978-954-9432-70-1 (CD)

5. ИЛИЕВ, ЦВ. 2019. Съвременни форми на образование в България при новите икономически реалности. – XII Международная научная конференция „Инновации в технологиях и образовании”, 22. – 23.03.2019 г., филиал КузГТУ в г. Белово, Россия, Сборник статей, Часть 3 с. 103 – 107. ISBN 978-5-00137-064-2

6. КЪНЕВА, О. 2019. Детето на XXI век и предизвикателствата пред професионалистите от XX век, Български бестселър – Национален музей на българската книга и полиграфия

7. ПОПОВА-ЙОСИФОВА, Н. 2022. Мотивационни фактори в обучението на студентите по счетоводство, финанси и одит, Online. Достъпно на: <https://ue-varna.bg/uploads/filemanager/303/publishing-complex/2022/Schetovodno-obrazovanie-kompleks-2022.pdf> (последно посещение 16.06.2025)

8. AL-SAMARRAIE, H., AIZAT SHAMSUDDIN, AHMED IBRAHIM ALZAHIRANI. 2019. A flipped classroom model in higher education: a review of the evidence across disciplines, Online. Достъпно на: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11423-019-09718-8> (последно посещение 16.06.2025)

9. KOTTARA, C. 2025. Flipped Classroom in Tertiary Accounting Education. European Journal of Education Studies, 12(3), Online. Достъпно на: <https://oapub.org/edu/index.php/ejes/article/view/5867> (последно посещение 16.06.2025)

10. MARTIN, H. 2024. Accounting courses of the future, Online. Достъпно на: <https://accountingcafe.org/2024/09/09/ai-prompts-in-accounting-education/> (последно посещение 16.06.2025)